0 Wstęp

O badaniach mówi się w środowisku projektowym coraz częściej i we wciąż nowych znaczeniach. Na badania powołują się projektanci i projektantki pracujący dla przemysłu. O badawczym charakterze swojej działalności często mówią osoby, które działają na pograniczu dizajnu i sztuki, tworząc wzornictwo unikatowe i kolekcjonerskie. Projektowaniem jako tematem badań zainteresowali się też liczni przedstawiciele i przedstawicielki innych dyscyplin. Nie brak opracowań naukowych i popularnonaukowych ukazujących ekonomiczne, środowiskowe, kulturowe, socjologiczne, psychologiczne, a nawet polityczne uwarunkowania i konsekwencje projektowania.

Wzrost znaczenia badań potwierdza popularność angielskiego terminu „research". Wymawiane już dziś z polskim akcentem słowo najpierw przedostało się do żargonu zawodowego, a potem także do języka potocznego. Z czasem zaczniemy je pewnie pisać zgodnie z zasadami polskiej ortografii, jak wcześniej stało się to ze słowami „dizajn" i „biznes". Tymczasem brakuje jednak w języku polskim jednoznacznej nazwy dla zapoczątkowanych w latach 60. ubiegłego wieku w Wielkiej Brytanii, a dziś rozwijanych na całym świecie, także w Polsce, praktyk łączących badanie i projektowanie. W krajach anglosaskich nazywa się je „design research", co na język polski można przełożyć jako „badania projektowe". Termin ten zaczął się już pojawiać w polskiej literaturze, szczególnie w odniesieniu do badań komercyjnych służących tworzeniu nowych produktów i usług, czego przykładem jest opublikowany w 2020 roku w „Formach" artykuł Katarzyny Wali i Marcina Maciejewskiego[1].

W tym numerze „Form" używamy terminu „badania projektowe" w znacznie szerszym i bliższym angielskiemu oryginałowi. Badania projektowe to wszystkie działania łączące badanie i projektowanie. Projektowanie może być w nich tematem badań, metodą badawczą lub celem działań badawczych. Otwierający numer artykuł *Między badaniem a projektowaniem* pokazuje, że badania projektowe mogą mieć zarówno charakter naukowy, jak i nienaukowy. Badania naukowe służą tworzeniu nowej wiedzy, a nienaukowe gromadzeniu wiedzy już istniejącej, na przykład na potrzeby projektu. Aby wyjaśnić różnicę między tymi dwoma typami badań w artykule przywołano podział na *badania dla projektowania*, *badania projektowania* oraz *badania przez projektowanie*.

Kolejne artykuły prezentują każdą z tych kategorii w praktyce. Artykuł Ryszarda Poniedziałka opisuje *badania dla projektowania*. Dyrektor Działu Rozwoju Produktu w firmie Ergodesign pokazuje, jak metody badawcze zaczerpnięte głównie z branży informatycznej pozwalają zespołom projektowym szybko weryfikować podejmowane decyzje oraz tworzyć innowacyjne rozwiązania. Artykuły Ewy Klekot, Moniki Rosińskiej, Mariusza Wszołka i Susan Yelavich stanowią przykłady *badania projektowania*, w których autorzy i autorki reprezentujący różne dyscypliny nauki badają i poddają refleksji procesy oraz praktyki projektowe. Ich teksty pokazują nie tylko, czego badacze i badaczki dowiadują się od projektantów i projektantek, ale także jak inne dyscypliny wpływają na projektowanie. Zarówno Ewa Klekot, jak i Monika Rosińska w swych rozważaniach wychodzą od związków między projektowaniem i naukami społecznymi, które w centrum zainteresowań stawiają człowieka. Obie badaczki z Instytutu Projektowania Uniwersytetu SWPS odchodzą jednak od antropocentrycznego paradygmatu. Ewa Klekot opisuje projektowanie z punktu widzenia materiału, a Monika Rosińska zgłębia praktyki oddające głos przedmiotom, roślinom lub zwierzętom. Ciekawe uzupełnienie tych rozważań proponuje Mariusz Wszołek, też z Instytutu Projektowania Uniwersytetu SWPS, który z perspektywy badacza komunikacji analizie poddaje figurę odbiorcy. Natomiast Susan Yelavich, emerytowana profesor Parsons School of Design w Nowym Jorku, na przykładzie trzech projektów bada relacje między projektowaniem, rzemiosłem i technologią. Numer zamyka artykuł stanowiący przykład *badań przez projektowanie*. Duks Koschitz i Robert Lee Brackett III z Pratt Institute w Nowym Jorku prezentują w nim swoje trzy projekty badawcze, w których praktyki projektowe takie jak tworzenie modeli w skalach redukcyjnych oraz budowanie pełnowymiarowych prototypów stanowi metodę badawczą, pozwalającą testować właściwości konstrukcji architektonicznych.

Ten zbiór artykułów, choć bez wątpienia nie jest kompletnym przeglądem prowadzonych badań projektowych, pozwala zidentyfikować podstawowe zjawiska oraz zarysować granice wciąż dość nowego i zmieniającego się pola. Badania na różne sposoby wpływają na dizajn, a dizajn wpływa na badania. Świadomość wzajemności tych relacji przyda się nie tylko teoretykom i badaczkom.

Karol Murlak
redaktor prowadzący numeru

Przypisy

1. K. Wala, M. Maciejewski, *Na pograniczu danych, kreacji i decyzji projektowych. Wprowadzenie do warsztatów badawczo-projektowych*, „Formy", 2020, nr 5, formy.xyz/artykul/na-pograniczu-danych-kreacji-i-decyzji-projektowych-wprowadzenie-do-warsztatow-badawczo-projektowych/ [data dostępu: 16.6.2022].